10/04/2019

Μεσαιωνικές Πρέσπες και το «Σερβικό Άγιον Όρος»

/ Ορθόδοξες Προβολές

Του Χρήστου Χατζηλία,

Οι Πρέσπες, μία ήσυχη περιοχή της Μακεδονίας, κατά τα μεσοβυζαντινά χρόνια θα αποκτήσει μεγάλη σημασία, θα γίνει σημείο διεκδίκησης ανάμεσα στους Έλληνες,τους Βουλγάρους και τους Σέρβους, θα μεταμορφωθεί από τα ήσυχα ψαροχώρια σε βουλγαρική πρωτεύουσα και Σερβικό Άγιον όρος.Στα πρώτα χρόνια του Βυζαντίου η περιοχή καταδεικνύει ελάχιστα ευρήματα της παλαιοχριστιανικής περιόδου όπως ταφές και οχυρώσεις στο νησάκι του Αγίου Αχιλλείου και άλλες σκόρπιες οχυρώσεις στην γύρω περιοχή,διοικητικά ανήκει στη διοικητική διαίρεση Μακεδονία Β’ της υπαρχίας Ιλλυρικού και εκκλησιαστικά στο Πατριαρχείο της Ρώμης.Κατά την Εικονομαχία η αντίδραση του Πατριαρχείου της Ρώμης προς την θρησκευτική πολιτική του αυτοκράτορα θα μετατοπίσει την περιοχή των Πρεσπών και την Δυτική Ελληνική χερσόνησο γενικά στην δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου ως τιμωρία της αντίδρασης του Πάπα και διοικητικά στο Θέμα της Θεσσαλονίκης.

Κατά τους Ελληνο-βουλγαρικούς πολέμους με κύριους αντιπάλους τον Τσάρο Σαμουήλ Β΄, 24ο ηγεμόνα της πρώτης Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας(681–1018) και τον Αυτοκράτορα Βασίλειο Β΄ τον Μακεδόνα, οι Πρέσπες θα καταληφθούν από τους Βουλγάρους και θα γίνουν πρωτεύουσα του κράτους του αφού ο Σαμουήλ καταλαβαίνει πως είναι καλά οχυρωμένη, έχει επίσης φυσική άμυνα και είναι δύσβατη για όσους θέλουν να την κατακτήσουν.Οχυρώνει τον Άγιο Αχίλλειο που τότε δεν ήταν νησί αλλά ενώνονταν με την ξηρά από ένα στενό πέρασμα που ήταν λιθόστρωτο με αμυντικούς πύργους όπου σκοπεύει να χτίσει εκεί το παλάτι του.Για να αυξήσει τον πληθυσμό της νέας του πρωτεύουσας θα κάνει επιδρομή στην Θεσσαλία και θα αλώσει την Λάρισα το 982 μ.Χ μετά από τριετή πολιορκία όπου θα πάρει τους κατοίκους της και μαζί τα λείψανα του Αγίου Αχιλλείου, του πολιούχου της Σκοπέλου Αγίου Ρηγίνου και του Αγίου Διοδώρου επισκόπου Τρίκκης.Δίπλα στο ανάκτορο του θα οικοδομήσει μια Βασιλική προς τιμήν του Αγίου Αχιλλείου όπου θα τοποθετηθούν όλα τα λείψανα που πήρε εκεί, έπειτα θα δημιουργήσει την βουλγαρική Αρχιεπισκοπή και θα πάρει για Αρχιεπίσκοπο τον Γερμανό της Έδεσσας(Βοδενάς)(«Γερμανὸς ὁ καὶ Γαβριήλ ἐν Βοδινοῖς καὶ ἐν τῇ Πρέσπᾳ», Cod. Paris. gr., 880, Νικόλαος Μοναχός, XIII, f. 407 v.).

Έτσι σιγά-σιγά οι Πρέσπες παίρνουν τα χαρακτηριστικά μίας σημαντικής πόλης,μετά το τέλος της Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας και τον θάνατο του Σαμουήλ (όπου θα θαφτεί στην Βασιλική του). ο Βασίλειος θα επισκευθεί την περιοχή και θα οικοδομήσει άλλα 2 οχυρωματικά έργα,στην συνέχεια θα προκληθούν επιδρομές από Αλαμανούς και θα λεηλατήσουν τον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Αχιλλείου όπως μας λέει ο Σκυλίτζης (οι γε μην Αλαμάνοι και Φράγγοι(γένη δε ούτοι δυτικά) κατα της χώρας αφεθέντες καθαιρούσι μεν τα εν

τη Πρέσπα των Βουλγάρων υπολελειμμένα βασίλεια, σκυλεύουσι δε και τον εκείσε ναόν, ος επ΄ ονόματι του Αγίου Αχιλλέιου ίδρυται, μηδενός των εν εκείνω φεισάμενοι ιερών ων τινά μεν αύθις ανεσώθησαν, τα δε λοιπά ο στρατός διανειμάμενοι εις χρήσιν ιδίαν μετασκεύασεν».)(Georgius Cedrenus, Joannis Scylitze ope ; ab Immanuele Bekkero …, Τόμοι 22-23).

Στην μητρόπολη θα γίνει μία σύνοδος από τον Αρχιεπίσκοπο της Αχρίδος Θεοφύλακτο όπου ο άρχοντας της Πρέσπας ήταν ένας Μακρεμβολίτης,αριστοκρατική οικογένεια από την Κωνσταντινούπολη όπου έδωσαν και μία αυτοκράτειρα την Ευδοκία Μακρεμβολίτισσα(1021-1096) (Kazhdan, Alexander (1991). «Μακρεμπόλιτες». Στο Kazhdan, Αλέξανδρος . Το λεξικό του Βυζαντίου της Οξφόρδης . Oxford University Press. Π. 1272. ISBN 978-0-19-504652-6 .)Στον Άγιο Αχίλλειο υπάρχουν επίσης η βασιλική των Αγίων Αποστόλων,του Αγίου Δημητρίου,του Αγίου Γεωργίου και η Μονή της Παναγίας Πορφύρας (http://media.ems.gr/ekdoseis/makedonika/makedonika_39/ekd_pemk_39_gelou.pdf) .

Μετά την άλωση της Πόλης από τους σταυροφόρους ο Δεσπότης της Ηπείρου Θεόδωρος Άγγελος Δούκας ο Α΄ απελευθερώνει το 1218-19 προσωρινά την Δυτική Μακεδονία όμως η δημιουργία της ισχυρής δεύτερης Βουλγαρικής Αυτοκρατορίας από τον Καλογιάν και η νίκη του ανιψιού του Ίβαν Ασέν Β΄ εναντίον του Δεσποτάτου της Ηπείρου θα καταστήσουν πάλι της Πρέσπες βουλγαρική κτήση.Η τελική απελευθέρωση από τους Βουλγάρους θα έρθει με τον Ιωάννη Γ ΄Δούκα Βατάτζη το 1246 που θα ελευθερώσει όλη την Μακεδονία.Θα ακολουθήσει εμφύλιος ανάμεσα στο Δεσποτάτο της Ηπείρου και στην Αυτοκρατορία της Νίκαιας για τον έλεχγο της Μακεδονίας, μετά την ανακατάληψη της Πόλης από τον Μιχαήλ Η΄Παλαιολόγο οι Πρέσπες θα είναι μέρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.Το 1346 άλλη μία ισχυρή αυτοκρατορία εμφανίζεται στα Βαλκάνια.Η Σερβική Αυτοκρατορία του Στέφανου Δουσάν(1308-1355),που χάρη στην αδυναμία των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων θα φτάσει ως την Πελοπόννησο και θα διεκδικήσει τον τίτλο ¨Αυτοκράτωρ Σέρβων και Ελλήνων¨.Στις Πρέσπες μετά το θάνατο του Στέφανου Δουσάν θα την κυβερνήσουν οι ηγεμόνες Βουκασίν(1365-1371) και ο Μάρκος Μρνιάβτσεβιτς((1371-1386).

ΤΟ «ΣΕΡΒΙΚΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ» ΣΤΙΣ ΠΡΕΣΠΕΣ

Με την ισχύ της Σερβικής Αυτοκρατορίας θα ανθήσει και ο σερβικός πολιτισμός,η Σερβική Εκκλησία θα γίνει Πατριαρχείο, θα δημιουργηθούν νόμοι όπως ο Κώδικας Δουσάν και ο Νομοκανόνας του Αγίου Σάββα.Θα χτιστούν πολλές εκκλησίες και μοναστήρια σε όλη την επικράτεια της αυτοκρατορίας,στις Πρέσπες όπου τα

απότομα βράχια,οι σπηλιές και η δύσβατη περιοχή θα επιτρέψουν στην διαμόρφωση μίας μοναστικής πολιτείας.Το Ασκηταριό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος του 13ου αιώνα είναι μονόχωρος και καμαροσκέπαστος,διασώζει ελάχιστα λείψανα τοιχογραφιών στην καμάρα και σώζονται ερείπια των μοναστικών κελιών ,το Ασκηταριό της Μικράς Αναλήψεως του Σωτήρος του 15ου αιώνα φέρει δύο κόγχες στην ανατολική πλευρά του Ιερού επίσης σώζονται η Πλατυτέρα στον τύπο της Βλαχερνίτισσας, ο Μελισμός, ο Άγιος Συμεών ο Στυλίτης και ο Άγιος Στέφανος στην Πρόθεση. Στην ανώτερη ζώνη, έχει ιστορηθεί η Πεντηκοστή και η Ανάληψη, το ασκηταριό της Υπεραγίας Θεοτόκου Ελεούσης εξωτερικά φέρει ημικυκλική κόγχη στα ανατολικά, ενώ εσωτερικά δύο κόγχες, στο υπέρθυρο της εισόδου έχει φιλοτεχνηθεί η Παναγία η Ελεούσα. Πάνω από την εικόνα υπάρχει η επιγραφή «Δέησις του δούλου του Θεού» ,στο υπέρθυρο της εισόδου του ναού, υπάρχει κτιτορική επιγραφή:

«Ανηγέρθη και ανιστορήθει ο Θείος κ(αι) πάνσεπτος ναός/ της Υπεραγι(ας) Δεσποίνης ημ(ων) Θ(εοτό)κου κ(αι) Αειπαρθένου Μαρί(ας) δι/α συνδρομής κόπου τε κ(αι) εξόδου του τιμιοτάτου εν ιερο/μοναχ(οις) κυρ(ίου) Σάβ(β)α κ(αι) Ιακώβου κ(αι) Βαρλαάμ τ(ων) κτητόρον. αυθέ<ν>της ο Βλουκασινός. Επί έτους (1409/10)» στο νότιο τοίχο πάνω από το παράθυρο, είναι η επιγραφή «Ιωαννίκιος ιερομόναχος και ζωγραφών». Στη θριαμβευτική αψίδα διακρίνεται η Πλατυτέρα, ο Μελισμός με δύο Ιεράρχες και ένας Στυλίτης Άγιος. Ο Κύκλος του Δωδεκαόρτου με θέματα όπως Η Γέννηση, η Εις Άδου Κάθοδος και η Κοίμηση της Θεοτόκου, ο Κύκλος των Παθών με θέματα όπως ο Επιτάφιος Θρήνος, αλλά και έργα όπως ο Μεγάλης Βουλής Άγγελος.Τέλος, μνημονεύει τα ονόματα των Μιχαήλ, Κωνσταντίνου και Μανουήλ και το όνομα Δραγάσι(ς), ενδεικτικό της παρουσίας του Σερβικού Οίκου των Dragas, Το Ασκηταριό των Εισοδίων της Υπεραγίας Θεοτόκου στην αλβανική πλευρά στο νησάκι Mali grad και τέλος ο ναός του Αγίου Πέτρου στην Σκοπιανή πλευρά στο νησάκι Golem grad.Αυτά είναι τα 6 Σέρβικα ασκηταριά που πλαισιώνουν τις λίμνες των Πρεσπών,ένα άγνωστο κομμάτι του Μεσαιωνικού πολιτισμού και της Μεσαιωνικής ιστορίας των Βαλκανίων.

Πηγή: cognoscoteam.gr